

V Praze dne 23. září 2015

Dotaz podle zákona 106 / 1999 Sb. o svobodném přístupu i informacím:

Tazatel:

Předmět dotazu – sirotčí důchodu pro nezletilé sirotky

- 1) Kolik dětí na území hl. m. Prahy pobírá sirotčí důchod
- 2) Jaká je celková měsíční nebo roční vyplácená částka sirotčího důchodu v Praze (dle možností informačního systému libovolná za variant)?
- 3) Kolik z dětí, kterým byl na území hlavního města Prahy vyplácen sirotčí důchod, nepokračovalo po absolvování základní školy v přípravě na budoucí povolání, a byl jim z takového důvodu ukončený sirotčí důchod v letech: 2014, 2013 a 2012
- 4) Kolik sirotek ukončilo základní školu v roce 2015? Kolika z nich byl rozeslán dopis v příloze nebo dopis analogického obsahu?
- 5) Jaká je součinnost orgánů správy sociálního zabezpečení a orgánů sociálně právní ochrany dětí, zejména dle Zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen Zákon)? Jakým způsobem probíhá taková součinnost u sirotek?
- 6) Jakým způsobem dbá orgán správy sociálního zabezpečení v případě sirotek na ochranu oprávněných zájmů dítěte (§ 1 odst. (1) písm. b) Zákona o sociálně právní ochraně dětí)?
- 7) Je orgán správy sociálního zabezpečení oprávněn zjišťovat, zda nezletilé dítě – sirotek pokračuje v přípravě na budoucí povolání? V kolika případech taková šetření činil v Praze v letech 2014, 2013 a 2012 u sirotek v souvislosti s přípravnou na budoucí povolání?
- 8) Jakým způsobem informuje orgán správy sociálního zabezpečení sirotky připravující se na přípravu budoucího povolání v období mezi ukončením povinné školní docházky a 18. rokem věku o jejich právech a povinnostech v souvislosti s právem na sirotčí důchod? Jakým způsobem jejich zákonné zástupce?
- 9) Existuje nějaká koordinovaný postup (školení, brožura, prováděcí předpis) pro děti umístěné v ústavní péči nebo náhradní rodinné péči?
- 10) Existuje nějaký interní předpis na postup ve věci sirotek, kteří ukončili základní školu?
- 11) Pokud ano, kdo jej vydal, kdo jej schválil a kde je zveřejněn?
- 12) Jakým způsobem byli Vaši pracovníci, kteří ve své praxi mohou přicházet do styku s dětmi podléhajícími ochraně dle Zákona, pro takovou práci školení a systematicky připravováni?
- 13) Jaký byl rozpočet na taková školení v letech 2014, 2013 a 2012, pokud se prováděla, kolik pracovníků bylo takto proškoleny a s jakým výsledkem?

Vážený pane inženýre,

Česká správa sociálního zabezpečení (dále jen „ČSSZ“) posoudila Váš dotaz ze dne 23. 9. 2015, který jí byl postoupen Pražskou správou sociálního zabezpečení jako subjektu příslušnému k poskytnutí odpovědi na předmět dotazu – sirotčí důchody pro nezletilé sirotky – podle zákona č. 106/1999 Sb. o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů.

V souladu s tímto zákonem Vám ČSSZ poskytuje následující požadované informace:

K bodu 1) dotazu:

Kolik dětí na území hl. m. Prahy pobírá sirotčí důchod?

Odpověď:

ČSSZ k 31. 8. 2015 vyplácela na území hl. m. Prahy 3 725 sirotčích důchodů.

K bodu 2) dotazu:

Jaká je celková měsíční nebo roční vyplácená částka sirotčího důchodu v Praze?

Odpověď:

Průměrná výše vypláceného sirotčího důchodu na území hl. m. Prahy k 31. 8. 2015 činila 5 959 Kč.

K bodu 3) dotazu:

Kolik z dětí, kterým byl na území hl. m. Prahy vyplácen sirotčí důchod, nepokračovalo po absolvování základní školy v přípravě na budoucí povolání, a byl jim z takového důvodu ukončený sirotčí důchod v letech: 2014, 2013 a 2012?

Odpověď:

ČSSZ neeviduje počty sirotek, kteří ukončili základní školní docházku bez navazující přípravy na budoucí povolání.

K bodu 4) dotazu:

Kolik sirotek ukončilo základní školu v roce 2015? Kolika z nich byl rozeslán dopis v příloze nebo dopis analogického obsahu?

Odpověď:

ČSSZ neeviduje počty sirotek, kteří ukončili základní školní docházku, a nevytváří statistiky počtu rozeslaných dopisů s konkrétním rozhodnutím.

K bodům 5) a 6) dotazu:

Jaká je součinnost orgánů správy sociálního zabezpečení a orgánů sociálně právní ochrany dětí, zejména podle zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí? Jakým způsobem probíhá taková součinnost u sirotek?

Jakým způsobem dbá orgán správy sociálního zabezpečení v případě sirotek na ochranu oprávněných zájmů dítěte (§ 1 odst. 1 písm. b) zákona č. 359/199 Sb.)?

**Odpověď:**

Podle § 1 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb. se sociálně právní ochranou dětí rozumí zejména

- a) ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,
- b) *ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,*
- c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,
- d) zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině.

Z tohoto základního vymezení, jakož i z okruhu dětí, na něž se sociálně-právní ochrana zaměřuje především (§ 6 zákona), je zřejmé, že těžiště působnosti orgánů sociálně-právní ochrany dětí spočívá v zabezpečení řádného vývoje a výchovy dítěte v situacích, kdy tuto funkci z různých důvodů nemůže nebo není schopna plnit jeho rodina anebo když jsou řádný vývoj a výchova dítěte ohroženy v důsledku chování samotného dítěte. Působnost orgánů sociálně-právní ochrany dětí, resp. jejich konkrétní pravomoci, pak zákon vymezuje zejména v částech třetí, čtvrté a páté. Součinnost těchto orgánů a dalších subjektů pak upravují §§ 51 a 53 uvedeného zákona.

Působnost orgánů sociálního zabezpečení je diametrálně odlišná; vymezují ji části první a druhá zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZOPSZ“). Pomineme-li oblast výběru pojistného, pak působnost ČSSZ spočívá v poskytování dávek důchodového (a nemocenského) pojištění oprávněným osobám a směřuje tedy výhradně do oblasti hmotného zabezpečení těchto osob. Pokud jde o dávky důchodového pojištění, orgán sociálního zabezpečení je oprávněn a povinen vést řízení a rozhodovat o přiznání dávky důchodového pojištění; jsou-li splněny podmínky pro přiznání konkrétní dávky, je též povinen zabezpečit její výplatu oprávněnému příjemci, jímž je buď samotný důchodce (není-li ve vztahu k přijímání částek důchodu omezen ve svéprávnosti – pak je touto osobou soudem stanovený opatrovník), nebo zákonný zástupce (typicky rodič nezletilého dítěte) anebo zvláštní příjemce (§ 64 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů – dále jen „ZDP“; § 10 odst. 1 a § 118 ZOPSZ).

Z výše uvedeného je zřejmé, že fungují-li vztahy v rodině (ať již biologické či náhradní anebo úplné či neúplné) řádným způsobem, neexistuje žádný zákonný ani faktický důvod k vzájemnému kontaktu orgánů sociálně-právní ochrany dětí a orgánů sociálního zabezpečení. K součinnosti či spolupráci obou orgánů proto dochází pouze v případech, kdy jsou tyto vztahy narušeny v oblasti, která se týká působnosti ČSSZ, typicky tehdy, je-li třeba ustanovit dítěti opatrovníka pro řízení o přiznání sirotčího důchodu za situace, kdy oba rodiče zemřeli/byli zbaveni rodičovské odpovědnosti nebo když pozůstalý rodič z různých důvodů v tomto směru neplní své povinnosti; v těchto případech z logiky věci (vědomost o potřebě vést řízení o přiznání sirotčího důchodu ČSSZ získá teprve v okamžiku podání žádosti o takový důchod) vychází iniciativa pravidelně od orgánu sociálně-právní ochrany dětí. K součinnosti obou orgánů dochází i tehdy, když byl sirotčí důchod již přiznán a je vyplácen zákonnému zástupci dítěte, avšak následně se ukáže, že tato osoba s důchodem nenakládá ve prospěch dítěte; v těchto případech, samozřejmě pokud se o takové situaci věrohodným způsobem dozví, ČSSZ sama iniciuje řízení o ustanovení zvláštního příjemce sirotčího důchodu, čímž je (mj.) naplněno ust. § 1 odst. 1 písm. b) zákona č. 359/1999 Sb.

K bodu 7) dotazu:

Je orgán správy sociálního zabezpečení oprávněn zjišťovat, zda nezletilé dítě – sirotek pokračuje v přípravě na budoucí povolání? V kolika případech taková šetření činil v Praze v letech 2014, 2013 a 2012 u sirotků v souvislosti s přípravou na budoucí povolání?

Odpověď:

Orgán správy sociálního zabezpečení jako orgán, jemuž byla zákonem svěřena působnost v oblasti dávek důchodového pojištění, je (obecně) nejen oprávněn, ale i povinen zkoumat, zda podmínky nároku na důchod (popř. na jeho výplatu) u konkrétního důchodce trvají. Je-li podmínkou nároku na sirotčí důchod nezaopatřenost dítěte, za niž se považuje (mj.) soustavná příprava na budoucí povolání



(§ 52, § 20 odst. 4, § 21 - § 23 ZDP), pak je nepochybné, že takové oprávnění orgán sociálního zabezpečení má. Tomuto oprávnění na druhé straně koresponduje povinnost oprávněného nebo jiného příjemce dávky písemně ohlásit plátcí dávky do 8 dnů skutečnosti rozhodné pro trvání nároku na dávku, její výši nebo poskytování (§ 50 odst. 1 ZOPSZ).

Pokud jde o druhou část dotazu, ČSSZ nemá žádný důvod vést takto strukturované statistiky v členění podle krajů.

K bodu 8) dotazu:

Jakým způsobem orgán sociálního zabezpečení informuje sirotky připravující se na přípravu na budoucí povolání v období mezi ukončením povinné školní docházky a 18. rokem věku o jejich právech a povinnostech v souvislosti s právem na sirotčí důchod? Jakým způsobem jejich zákonné zástupce?

Odpověď:

Sirotek v období mezi ukončením povinné školní docházky a 18. rokem věku nemá plnou svéprávnost (pokud ji nenabyl např. rozhodnutím soudu nebo uzavřením manželství) a tedy ani způsobilost být účastníkem řízení u orgánu sociálního zabezpečení (výjimkou je dítě, které ukončilo povinnou školní docházku, v řízení o přiznání invalidního důchodu). V právních vztazích důchodového pojištění je proto zastupováno zákonným zástupcem (zpravidla rodičem) a tato osoba je tudíž partnerem pro veškerou komunikaci s orgánem sociálního zabezpečení.

V souladu s ust. § 4 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb. („nový“ občanský zákoník) lze předpokládat vědomost zákonného zástupce dítěte o tom, že nárok na sirotčí důchod po ukončení povinné školní docházky je podmíněn nezaopatřeností dítěte, resp. soustavnou přípravou na budoucí povolání, a že tuto skutečnost je třeba orgánu sociálního zabezpečení prokázat.

Podrobnější postup týkající se druhé části dotazu je uveden dále, v odpovědi k bodu 10.

K bodu 9) dotazu:

Existuje nějaký koordinovaný postup (školení, brožura, prováděcí předpis) pro děti umístěné v ústavní péči nebo náhradní rodinné péči?

Odpověď:

V rámci činnosti ČSSZ, resp. pro účely provádění důchodového pojištění, upravuje postavení dítěte ustanovení § 20 ZDP. Toto ustanovení definuje legislativní pojem „dítě“ a v předpisech důchodového pojištění je tento legislativní pojem obecně používán. ZDP neupravuje žádné specifické postupy pro posuzování nároků na dávky důchodového pojištění pro děti umístěné v ústavní péči nebo náhradní rodinné péči, postavení všech dětí ve smyslu ZDP je rovné. Ve vztahu k agendě důchodového pojištění proto právní předpisy nevyžadují (a ve smyslu činnosti ČSSZ jako správního orgánu vázaného zákonem ani neumožňují) žádné specifické či koordinované postupy pro děti umístěné v ústavní péči nebo náhradní rodinné péči, které by návazně vyžadovaly Vámi uváděné vnitřní předpisy či další pomůcky.

K bodu 10) dotazu:

Existuje nějaký interní předpis na postup ve věci sirotků, kteří ukončili základní školu?

Odpověď:

V evidenci důchodů jsou nezletilí sirotci evidováni pod rodným číslem žijícího rodiče. Každý rok cca koncem měsíce června jsou rodičům nezletilých sirotků, kteří v době od 1. 10. předcházejícího roku do 30. 9. stávajícího roku dovršili 15 let, automatizovaně vyhotoveny a odeslány dotazníky, jejichž prostřednictvím ČSSZ prověřuje, zda nárok na výplatu dětské dávky trvá, resp. bude trvat i po ukončení základní školy.

Další zpracování i realizace výplaty sirotčího důchodu pak závisí na tom, zda se dotazník vrátí a také na jeho obsahu. Nevrátí-li se dotazník nebo se vrátí s tím, že sirotek nebude pokračovat v přípravě na budoucí povolání, dojde k zastavení výplaty sirotčího důchodu.

Vrátí-li se dotazník s potvrzením o nové době studia, je do systému zaevidována lhůta pro ukončení tohoto nově prokazovaného studia. Následujícím automatizovaně vyslaným dotazníkem je rodič sirotka upozorněn cca půl roku před zaevidováním ukončením studia, že výplata sirotčího důchodu bude od



evidované lhůty o ukončení studia (je uváděn konkrétní měsíc a rok) zastavena, nebude-li prokázáno zasláním příslušného potvrzení další studium.

K bodu 11) dotazu:

Pokud ano, kdo jej vydal, kdo jej schválil a kde je zveřejněn?

Odpověď:

Právní úprava této problematiky je zcela jednoznačná a není proto třeba ji upravovat speciálními interními předpisy.

K bodu 12) dotazu:

Jakým způsobem byli vaši pracovníci, kteří ve své praxi mohou přicházet do styku s dětmi podléhajícími ochraně podle zákona č. 359/1999 Sb., pro takovou práci školeni a systematicky připravováni?

Odpověď:

Pracovníci orgánů sociálního zabezpečení do styku s nezletilými dětmi ve své praxi nepřicházejí, a to z důvodů uvedených v odpovědi k bodu 8. Není tedy žádný důvod organizovat pro pracovníky speciální školení zaměřené na styk s dětmi.

K bodu 13) dotazu:

Jaký byl rozpočet na taková školení v letech 2014, 2013, a 2012, pokud se prováděla, kolik pracovníků bylo takto proškoleni a s jakým výsledkem?

Odpověď:

Vzhledem k odpovědi uvedené k bodu 12 neprováděla ČSSZ v letech 2012 – 2014 školení zaměřená na práci s dětmi (ve smyslu zákona č. 359/1999 Sb.), rozpočet je tedy nulový.

S pozdravem